

Autor: Prof. dr. Adnan Duraković, vanredni profesor

Institucija: Pravni fakultet Univerziteta u Zenici

E-mail: adnan.durakovic@prf.unze.ba

TAKTIČKI PRISTUP KONTROLI POBUNA I NEREDA U URBANIM SREDINAMA

Sažetak

Policija se osim povećane skale upotrebe vatrenog oružja, sile i otpora u rutinskim policijskim aktivnostima u djelovanju sa bandama, drogom, nasiljem, neredima i vandalizmom susreće i povremeno sa terorizmom, urbanom gerilom i oružanom pobunom. Političke protivrječnosti nekada podsticane i od stranog faktora dovode do erupcije ponašanja na ulici do nivoa ekstremnog nasilja koje zahtjeva primjenu adekvatne taktike u urbanim sredinama. Obezbjedenje analitičke podrške događajima najčešće ima simptome sistematske patologije jer se zasniva na klasičnim načinima prikupljanja i obrade podataka podataka koji se temelje na analizi organizacijskih tvorevina i metodama sistemskog inženjeringa.

Ključne riječi: urbani neredi, pobune, taktika, policija

1. Uvod

Revolucija je narodna igra s pjevanjem i pucanjem.ⁱ

Savremeno gledište na suverenost država ne vidi više problem suverenosti u aspektu prava države u odnosu na druge države, zabranu agresije i interferencije u unutrašnju politiku tih država, jer se te stvari smatraju pravno definisane, odnosno teorijski su raščišćene u domenu klasičnih koncepcija međunarodnog prava, mira i rata. U zadnjih dvadeset godina fokus znanstvenika i praktičara je na pitanjima međunarodnog terorizma, asimetričnih prijetnji, pitanje razvoja i proliferacije oružja za masovno uništavanje, a naročito od strane nedržavnog faktora koji prijeti suverenosti država.

Unutrašnji sukobi i građanski ratovi u nerazvijenim zemljama ili zemljama u razvoju (zemlje trećeg svijeta) otvaraju humanitarne dileme i pitanja vojnih intervencija od strane zemalja prvog i drugog svijeta (Amerika i Evropa) koja imaju svoje viđenje ekonomskih i socijalnih odnosa, a u čijim temeljima se nalaze kako oni vole reći potreba zaštite ljudskih prava od strane država, sa posebnim naglaskom na prava manjina.

Spremnost države da poštuje zahtjevane standarde ljudskih prava utiče na kontekst viđenja prava na humanitarnu odnosno vojnu intervenciju zemalja prvog i drugog svijeta radi zaštite istih, naročito kada su određene populacije ekstremno povrijeđene ili ugrožene. To je dovelo do toga da su te zemlje danas operativno spremne da realizuju vojne, humanitarne i razvojne politike kako bi postigle svoje strateške ciljeve u tim zemljama.

Međutim, te intervencije u većini slučajeva nisu u posljednjih dvadeset godina proizvele stabilnost i zamjenu diktatura sa demokratskim režimima nego su generirale slom tih država. Njih je pratio nastanak brojnih asimetričnih prijetnji, a koje djeluju samo naizgled po logici ranih anarhističkih pokreta i koji imaju težnju da razarajuće efekte vojnih humanitarnih intervencija na svom tlu vrata u one zemlje iz kojih su te intervencije i začete.

Posljedično na zapadu pored već ustaljenih javnih nereda i demonstracija kao posljedica loših ekonomskih i socijalnih politika imamo i importovan terorizam u vidu asimetričnog ratovanja.

Evidentno je kako su zapadne armije usavršavale ratovanje putem robotskih dronova, novih oružja, putem specijalnih i psiholoških operacija, operacija koje se daju označiti i kao „false flag“, ipak je došlo pod tim pritiskom i do evidentne promjene u taktikama koje primjenjuju razne asimetrične prijetnje.

Policije svijeta se osim povećane skale upotrebe vatrenog oružja, sile i otpora u rutinskim policijskim aktivnostima, zatim u djelovanju sa bandama, drogom, nasiljem, neredima i vandalizmom susreće i povremeno sa terorizmom, urbanom gerilom i oružanom pobunom.

Političke protivrječnosti nekada podsticane i od stranog faktora dovode do erupcije ponašanja na ulici do nivoa ekstremnog nasilja koje zahtjeva primjenu adekvatne taktike u urbanim sredinama.

2. Glavni dio

2.1 Trendovi

*Neko nam je stavio drogu u heroin!*ⁱⁱ

Trendovi dešavanja u oblasti kriminala, uličnog nasilja, demonstracija, ali i dramatičnih promjena koje će pratiti narastanje populacije, oskudnosti sirovina i mogućnosti zadovoljavanja svakovrsnih potreba stanovništva, socijalne i druge protivrječnosti ukazuju da će konfrontacija sa pojedincima, grupama i

ⁱ Aforizam

ⁱⁱ Aforizam sa interneta

masama u budućnosti biti ozbiljan problem i izazov za vlade i policijske snage države. Civilna infrastruktura i njena uzajamna međuovisnost je veoma ranjiva, a time i društvena infrastruktura koja se na nju naslanja u slučaju njenog pada. Prisustvo medija koji u realnom vremenu prenose dešavanja u svijetu stvaraju ili dodatni pritisak i mogućnost zloupotreba ili mogu biti nekad i jedina komunikacija slabije strane koja traži političku podršku u zemlji ili van nje. Stoga operacije sa pojedincima, teroristima, ili pak konfrontacija sa masama zahtjevaju planiranje, organiziranje, djelovanje i kontrolu na najvišem stručnom nivou.

State Department Sjedinjenih Država daje tipologiju taktičkih djelovanja terorista:

- Bombaški napadi
- Kidnapiranja
- Kidnapiranja vozila i aviona
- Atentati
- Oružani napadi
- Fizičko povrjeđivanje
- Požari

Vidimo da su određenom historijskom periodu dominantne razne taktike npr. otmice aviona, zatim situacije kao što su talačke krize kao u Minhenu, talačka kriza u Iranskoj ambasadi, ili otmica u školi u Beslanu, zatim slijedi talas brojnih bombaških napada, sa sve češćim samoubilačkim napadima, da bi u posljednjih nekoliko godina dominirali prepadi i aktivni incidenti sa upotrebom pješackog naoružanja i eksplozivnih naprava po taktici slični vojnim prepadima.

Jasno, incidenti variraju po veličini, po broju involviranih učesnika, a time i po smrtnosti. Bombaški napadi mogu biti kao oni na Baliu, u Madridu, Londonu gdje je to moguće i izvodivo. Osnovni cilj je slično i kao i u ratu nanijeti što veće „gubitke neprijatelju u živoj sili“ i razoriti mu moral. Napadi transformaciju doživljavaju i na taj način što se sada simultano odvijaju napadi taktički na isti ili različit način na više lokacija. Mumbaji, Pariz i neki drugi gradovi u zemljama trećeg svijeta pamte tu taktiku.

Taktika aktivnih incidenata sa pucanjem na unaprijed individualno nedefinisana lica nije nova i ona je postojala kao neka periodična rutina naročito u Sjedinjenim Američkim Državama, ali je sve brojnije izvještavanje o incidentima u školama, na radnim mjestima i u Evropi.

Ovi incidenti se po taktici i po nekim drugim odrednicama ne razlikuju puno od prepada koje vatrenim oružjem izvode osobe koje imaju političke motive. Iste prepreke u prevenciji su pred policijom, i slične taktike i problemi stoje pred agencijama za sprovedbu zakona u rješavanju ovakvih incidenata.

Incident sa aktivnim pucanjem je takav incident koji zahtjeva direktan angažman policajca, sa ciljem da napadaču odvuče vrijeme i pažnju od ubijanja ili ozljede drugih civila. Ovaj individualni pristup nije moguć u situacijama sa sličnim terorističkim aktima. U terorističkim aktima moguće je da vatru otvara više počinitelaca koji su trenirani i opremljeni da načine maksimalnu štetu za civilnu populaciju.

Posljedice incidenata sa aktivnim pucanjem su traumatične za pojedince koji su ih preživjeli, za porodice ubijenih i ranjenih, a lokalne zajednice i čitave države nose ožiljke od toga. Posljedično biva poljuljana individualna, javna i nacionalna sigurnost. Slični incidenti se dešavaju i u gradovima Bosne i Hercegovine s tom razlikom da su oni rezultat sukoba individualno određenih lica na javnom mjestu, a ranjavanje i stradavanje trećih lica je posljedica nehata ili eventualnog umišljaja, a nikako cilj sam po sebi.

U Evropi su ovakvi incidenti u medijskom fokusu nakon Brejvika, ili Pariza, dok su Amerikanci davne 1999. godine, nakon pucnjave u srednjoj školi Kolumbina u kojoj je ubijeno 12, a ranjene 24 osobe, počeli da razmišljaju o načinima prevencije, ali i o novim taktičkim rješenjima problema sa aktivnim pucanjem.

U daljnjem tekstu ćemo pokazati sličnosti i razlike između ovih napada, ali već sada možemo izvući dvije ključne značajke. Individualni napadi su osveta za percipiranu ličnu nepravdu, dok političko

nasilje iako ima iste motive želi da da još jednu ključnu poruku vlastima i javnosti, a to je predstava o nedodirljivosti i nepovredljivosti onoga ko izvodi takav napad.

U individualnim napadima sredina u kojoj su se desili ti događaji nije bila pripremljena niti je očekivala da se takvo nešto može desiti. Masakri pucnjavom u školama od strane učenika ili pucnjava od strane frustriranih pojedinaca prema onim pojedincima i grupama za koje smatraju da su krivi za njihovu situaciju čini da je policiji veoma teško to predvidjeti bez sistemskog pristupa problemu, izvorištu nasilja, ranim znacima upozoravanja kao i pristupu samom incidentu.

Pojedinci koji krenu u sisanje smrti pucanjem na veći broj pojedinaca na mjestima gdje se okuplja veliki broj ljudi nisu kriminalci niti su obrađivani od policije. Oni su osvetnici. Tim prije policiji je teže da predvidi događaj i da se fokusira na njega. Očigledno i politički osvetnici i radikali koriste osobe sličnih profila što opet čini da je nemoguće predvidjeti i spriječiti takav napad.

Kakav je odgovor policije? Spor, konfuzan, nepripremljen jer u suštini traži dosta vremena. A vrijeme, mjereno sekundama znači da svakih par sekundi ili minuta raste broj ubijenih za jednu ili više osoba ili broj povrijeđenih. Statistika je determinisana količinom vatre u jedinici vremena, a to vrstom oružja, brojem napadača, činjenicom da li je upotrebljeno kakvo eksplozivno sredstvo kao i broja ljudi koji su meta napada i njihovog prostornog rasporeda, uključujući i mogućnost bjekstva i disperzije.

Patrolni policajci koji dođu na lice mjesta su nepripremljeni, neosposobljeni za taktičku igru i čišćenje objekta, bez balističkih prsluka i često u neravnopravnom odnosu jer su pištolji za samoodbranu inferiorni u odnosu na automatsko oružje što se vidjelo nakon snimaka prvog napada u Parizu. Takvi napadi i slične situacije širom svijeta se shvataju kao neke kvazi talačke situacije koje tražu da patrolna policija po dojavi o incidentu okruži zonu incidenta, čeka dolazak specijalnih timova i iščekuje neku vrstu pregovora. U međuvremenu se bez ometanja dešava pucnjava i ubijanje.

Aktivni pucački incidenti su okarakterisani na sljedeći način:

- Osnovna odrednica je da se u lokalnoj zajednici gdje su se takve stvari odigrale stanovnici i policija jednoznačno mislili da se takvo nešto nikada tu ne bi moglo dogoditi;
- Takvi događaji se teško mogu predvidjeti jer su spontani, ali ne znači da nema određenog stepena planiranja;
- U ponašanju počinitelaca je prije incidenta bilo određenih znakova koji su ignorisani;
- Počinioci su kao takvi nepredvidljivi;
- Puni su mržnje i žele osvetu;
- Incident se dešava na mjestima gdje je mnoštvo lako dostupnih i vulnerabilnih meta;
- Taktički odgovor patrolne policije koja prva stiže na lice mjesta je neadekvatan, a odgovor specijalnih snaga stiže sa zakašnjenjem.

Tradicionalni pristup ovim incidentima uključuje odgovor policije koja po dobroj standardnoj proceduri okružuje prostor, ograničava pristup, zatim uključuje i ubacuje u objekat specijalne snage koje su opremljene i obučene za ove situacije jer one daju policiji veće šanse da u njihovim redovima neće biti poginulih.

U novom pristupu koji je standardizovan u operativne procedure, a nakon što su se izvukle bolne pouke, fokus je na vremenu za otpočinjanje konfrontacije i na počiniocu. U novom pristupu cilj je fizički ograničiti počinioca kako bi mu se onemogućilo ubijanje u okviru brzog policijskog odgovora koji se provodi od dolaska već prvog policajca na lice mjesta. Pristup se temelji na konfrontaciji odnosno na borbi od strane momentalno pristiglih patrolnih policajaca i počinioca ili sa više njih.

2.2. Izašli bi mi iz krize ali nemamo gdje da odemo ⁱⁱⁱ.....

U 80% slučajeva incidenata pucnjava se desi na jednoj fiksnoj lokaciji kao što je kancelarija, škola i sl. dok je u 20% slučajeva počinitelj mobilan. Načini okončanja incidenata sa aktivnom pucnjavom su sljedeći: napadač može biti smrtno pogođen, napadač je savladan od policije ili građana, napadač je pobjegao sa mjesta pucnjave ili da je incident okončan na drugi način kao što je samoubistvo. Vremenski gledano incident se okončava vrlo brzo i po fazama. Prvo se dešava pucnjava kao u lovu na patke, počinitelj proganja i pogađa sve što mu je dostupno, da bi se nakon toga u fazi klimaksa događaja najčešće to okončalo samoubistvom počinioca.

U oko polovine incidenata se pucnjava i sudbina napadača riješi prije dolaska policije i najčešće samoubistvom, dok vrlo mali broj počinitelja uspije pobjeći. U drugoj polovini broja incidenata policija mora riješiti slučaj ulaskom u objekat sa konfrontacijom prema počiniocu, uključujući upotrebu adekvatne taktike. Oko jedne trećine takvih slučajeva završi ubistvom ili teškim ranjavanjem policajca koji solo interveniše. Od oružja koje koristi počinitelj u 2/3 slučajeva dominira pištolj, u 1/3 slučajeva je puška u pitanju, a u nekim od ovih slučajeva oko 40 % slučajeva počinitelj ima uz sebe više vrsta naoružanja. Samo u nekoliko postotaka slučajeva se upotrebljava eksplozivna naprava.

U medijskom izvještavanju treba ih označavati kao počinitelj ili napadač, a ne po imenu kako se ne bi reklamirao način činjenja krivičnih djela i od njih stvarali heroji revolveraši.

Policije imaju različite pristupe za djelovanje u ovim uslovima. U osnovi mogu biti dva tipa situacija zavisno od dinamike događaja. Statična situacija je ona u kojoj se osoba zabarikadirala i odgovor policije je u okruživanju i limitiranju efekata incidenta. Dinamična situacija je ona u kojoj se osoba kreće i poduzima određene aktivnosti kao što je pucanje u objektu ili prema ciljevima izvan objekta. Policijska taktika razlikuje situacije sa aktivnom pucnjavom od talačke situacije ili zabarikadiranja osoba unutar objekata ili drugih područja koja su zaštićena, jer osobe koje su se zabarikadirale često i nemaju namjeru da aktivno ozlijede bilo koga. Izlaz iz tih situacija je pregovaranje.

Ipak, postoji mogućnost da se od aktivne pucnjave pređe i u neki drugi blaži oblik krizne situacije. U situacijama sa aktivnim pucanjem cilj je u što kraćem vremenu ubiti što veći broj ljudi i svako odugovlačenje sa aktivnim angažovanjem policije je davanje dovoljno vremena i prostora za ubijanje nevinih ljudi. Pojedine agencije kao prioritet stavljaju neutralisanje i zaustavljanje napadača, dok evakuacija i pružanje medicinske pomoći je od sekundarnog značaja. U ovim incidentima je važna i vremenska linija koja kazuje koliko je vremena prošlo od prve radnje počinioca u incidentu do neutralisanja počinioca ili do prekida incidenta. Sa vremenskom linijom javlja i se tranzicijska tačka koja je tačka u vremenu kada je počinitelj prestao sa ubijanjem i od tog trenutka nastoji da pobjegne ili nastoji da se zabarikadira. Situacije zabarikadiranja mogu biti sa taocima ili bez njih, ali u svakom slučaju ako policija nema niti jednu indiciju da predstoji neposredna prijetnja za život i tijelo neke osobe tada do izražaja dolazi klasični koncept policijskog rješavanja ovakvih kriznih situacija. Uspjeh ovog koncepta ima izgleda samo ako je ranije pripremljen plan za takve situacije i u takvim objektima, jer on olakšava orijentaciju policiji. Podrazumjeva se da se osobe koje su se zatekle u objektu poznaju standardnu proceduru koja se sastoji u zaključavanju u kancelarijama, hotelskim sobama i sl. do dolaska policije, kako ne bi postali taoci, a od momenta kada je dat "signalni kod" da se takva krizna situacija odvija u objektu. Taj signal je najčešće alarm ili poziv sa razglasa.

Dok neke policije imaju pristup da dozvoljavaju prvom policajcu da se sam uključi u incident i zaustavi počinioca, neke druge radi povećanja sigurnosti prvog policajca zahtjevaju da se okupi minimalni broj policajaca koji može da formira tim koji se u incident uključuje radi borbe. Taj tim se naziva „kontakt tim“. Kontaktni tim je u punom sastavu ako ga čine 4 policajca. Moguće je da se formira i više kontaktnih timova, ali njihovo formiranje i koordinaciju vodi jedno lice koje komanduje kako ne bi došlo do uzajamnog ometanja i kako se ne bi našli jedni drugima na vatrenoj liniji. Kontaktni timovi zauzimaju taktičke formacije radi kretanja unutar objekta i čišćenja prostorija. One objezbjeđuju zaštitu sa svake strane i pregled 360 stepeni oko tima.

ⁱⁱⁱ Aforizam

Oni koji su uključeni u incidente sa pucanjem imaju namjeru da ubiju što više ljudi i često su u početnom trenutku bolje naoružani nego policajci, imaju detaljan plan i vrlo su bliski sa lokacijom na kojoj se odvija incident što im daje izvjesnu prednost. Koriste i eksplozivne naprave i sve vrste mogućih prepreka za kretanje policije unutar objekta. U osnovi, svaka od ovih situacija je jedinstvena i nije nemoguć pokušaj nekoga od naoružanih pojedinaca koji su i sami mete da onesposobe počinioca, ali izigravanje heroja ima svoje opasnosti. Svaki treći policajac koji je uključen u incident i sam je pogođen.

Osnovni fokus kontaktnog tima je zaustaviti napadača koji puca. Izgled operativnog okruženja više odgovara i bolje se može opisati vojnom terminologijom. Tim okružuje kaos, konfuzija i panika, a ranjeni su svuda okolo. U tom okruženju je vrlo teško izdavati uputstva i naređenja koja će građani biti voljni da poslušaju. Unutranji raspored u objektu je od ključne važnosti, a pogotovo je bitno da tim ima pomoć osoba koje rade u objektu kao što su zaštitari. U tom smislu policija treba zauzeti one tačke koje omogućavaju najbolji pregled prostora, a svaka komunikacija u prostoru vrši se preko sistema brojeva potencijalnih referentnih tačaka na objektu koje služe radi praćenja, analize i orijentacije u objektu ili na njemu.

Kako se ne bi gubilo vrijeme ne ide se u one dijelove gdje se nasilje ne odvija nego pravo na izvor pucnjave. U toku kretanja tima koristi se svaka prilika da se osmotri, oslušne i da se na brzinu prikupe informacije o počiniocu od osoba koje se izvlače i na koje se naiđe u toku kretanja. Često se u velikim objektima zbog velike količine čelika i betona javljaju smetnje u radio uređajima, a uključuje se i alarm, ili se čuju vriskovi ljudi koji ometaju osluškivanje zvukova. Za kontaktnim timom se kreću timovi za evakuaciju koji nisu pravi timovi koji evakušu, osim ako zona nije posve hladna, nego prave brzu trijažu povrijeđenih osoba i one koje nisu vitalno ugrožene ostaju na svojim mjestima, dok oni koji to jesu bivaju obrađeni jednostavnim tehnikama kako bi se onemogućilo brzo krvarenje i kako bi mogli isti dočekati hitnu medicinsku pomoć i evakuaciju. Timovi za evakuaciju moraju biti spremni da u svakom slučaju zbog dinamike situacije i sami postanu kontaktni timovi. Ovi timovi i sami moraju biti vidljivo označeni kao i policajci.

U svakom slučaju timovi za spašavanje prikupljaju i vrijedne obavještajne informacije kojima opskrbljuju ostale policijske jedinice. Prvi pristigli policajac je ujedno i komandant incidenta čiji zadatak je da vrši prikupljanje, procjenu i diseminaciju informacija jedinicama i pojedincima kojima je to potrebno. Iako je uobičajeno da prvi najviši oficir bude i komandant incidenta nije dobro da bilo ko, bez obzira na čin, preuzme incident, a da detaljno nije načinjen briefing i da nije upoznat sa situacijom.

Komandant incidenta je smješten u perimetru izvan vrela zone odnosno izvan lokacije pucnjave. Kontaktni tim se sastoji od najmanje 4 policajca od kojih je jedan vođa tima čija je funkcija da formuliše plan i da daje konkretne zadatke, drugi je pomoćnik vođe tima koji komunicira sa ostalim dijelovima policijske organizacije radio uređajem i djeluje kao kontaktna osoba zatim i kao spasilac, dok policajac koji osigurava leđa kao i policajac koji je naoružan puškom ili sačmaricom ima zadatak da osigurava zaštitu sa boka. Njihova misija je da sa svojim kretanjem obuhvate prostore kuda se počinitelj kreće ili kuda bi pobjegao kako bi zaustavili nasilje. Vanjski prostor objekta je obuhvaćen perimetrom i tim koji osigurava da niko ne uđe unutar perimetra ima cilj i da spriječi da počinitelj pokuša da pobjegne. Timovi za evakuaciju postepeno će ulaziti u hladne zone onako kako kontaktni timovi budu javljali da je prostor čist i evakuisaće povrijeđene. Ono što je bitno je da kontaktni timovi moraju u vozilima imati opremu za nasilan ulazak u prostore, štitove, balističke prsluke i puške sačmarice ili automatske puške.

Oprema za nasilni ulazak služi da se savladaju prepreke kao što su katanci, lanci, zatvorena drvena i željezna vrata koja počinioci vežu ili zaključavaju kako bi onemogućili ulazak policije ili izlazak civila. Sačmarice mogu služiti za nasilan ulaz kroz zatvorena vrata, ali se ne preporučuje njihovo korištenje u pucnjavi nego su prikladnije puške sa olučenom cijevi zbog kontrole pogodaka u uskom području hodnika, soba i sl. Pošto su nekada napadači naoružani sa više vrsta oružja i sa velikom količinom municije, često zauzajući visinske tačke sa kojih pucaju nasumično, istovremeno onemogućujući da im policija dođe blizu - kao u vojnoj taktici supresivnom vatrom, policija kao rješenje ima alternative da vatrom prisili napadača da traži zaklon kako bi mu se neprimjetno prišlo. Moguće je koristiti i oklopna vozila, a ako je noć moguće je i ugasiti rasvjetu ili koristiti dimne zavjese da bi se prišlo do bolje taktičke pozicije. Kako kontaktni timovi

napreduju tako šalju i informacije o svom progresu i daju informacije o lokaciji počinioca ili više njih, vrsti oružja koje koristi, o žrtvama, eksplozivu itd. Mogući ishod rada kontaktnog tima je da je počinitelj uspio pobjeći, da je na njega otvorena smrtonosna vatra, da je savladan, da je prema njemu otvorena supresivna ili direktna vatra, ili da je počinio suicid, da je uzeo taoce, odnosno da se zabarikadirao.

Supresivna vatra je ona koja se usmjerava više ili manje precizno prema lokaciji odakle neprijatelj djeluje kako bi ga se natjeralo da potraži zaklon. Saglasnost postoji da je to vojna taktika i da nije dozvoljena snagama policije. Direktna vatra je smrtonosna sila usmjerena na počinioca kako bi ga se neutralisalo i odgovora kriterijima nužne odbrane u krivičnom zakonu. I ova direktna vatra služi da se napravi distrakcija pažnje počiniocu kako bi obustavio paljbu i kako bi policija mogla zauzeti bolju taktičku poziciju ili da ga se spriječi da i sam dođe do bolje pozicije. Jasno, za otvaranje vatre mora da postoji razumno i pravno relevantno objašnjenje. Ono što je pravilo je da upotreba vatrenog oružja odnosno upotreba svakog ispaljenog metka podliježe sudskoj ocjeni o razumnom postupanju policajca i to je stvar procjene svakog policajca ponaosob, a ne odluke nadležnog autoriteta, jer je smisao angažovanja policajaca u ovim incidentima zaštita života koja je neodgodiva.

Za razliku od pojedinačnih počinitelja koji mogu postići nevjerojatne ubilačke bilanse i za čije neutralisanje je potrebna savremeno obučena i opremljena policija, incidenti slični onima u hotelima kao što je u Maliju ili Mumbajiju, ili u prodavnici košer hrane u Parizu će testirati policijsku efikasnost na nivou cijele države kao i policijske organizacije u čijoj nadležnosti se dešava incident. Kao i kod pojedinaca počinitelja zahtjeva se poznavanje potencijalnih meta, a to je stvar prethodnog rada na strategiji prevencije i pripremama za slične moguće događaje.

Koliko je to kompleksno govori činjenica da su do sada pojačano štice objekti kritične infrastrukture bile centrale, vojni kompleksi, vladine ustanove i sredstva masovnog prevoza kao što su aerodromi i za njih postoje protokoli i planovi sa dokumentacijom objekata za ovakve incidente. To znači da su meke mete svi oni objekti koji nemaju takav stepen zaštite kao što su hoteli, trgovački centri, škole i sl.. Međutim, nadležna tijela moraju biti upoznata i sa tim objektima kako bi mogli imati brz odgovor u kriznoj situaciji. Incidenti sa ubilačkim pohodima u hotelima su pokazali koliko su počinioci bili upoznati sa sistemom hodnika hotela i kako su vješto koristili javnosti dostupne dijelove zgrade i instalacije, ali i one koji su bili poznati samo uslužnom osoblju što im je davalo nevjerojatnu mobilnost u odnosu na policijske snage. Policija se istovremeno suočava sa višestrukim incidentima i ne može u kratkom vremenu sklopiti mozaik o pravoj prirodi događaja. Pokazalo se da počinioci vješto koriste višestruke sim kartice telefona kako onih koji su bili njihovom vlasništvu tako i uzetih od taoca što je onemogućavalo praćenje njihovih komunikacija. Pažljivim praćenjem medija od strane njihovih saradnika van objekata su bili obavještavani na vrijeme o akcijama policije čije aktivnosti prate mediji, čime su uspjevali da se suprostave istima.

Iako je već na početku rečeno da individualni policajac ili tim policajaca može da djeluje ad-hoc u slučaju aktivnog incidenta sa pucanjem iz vatrenog oružja to u slučaju terorističkih napada nije moguće. Tu se traži odgovor najelitnijih snaga u najkraćem mogućem roku.

2.3. Nešto o prevenciji

Optimizam je nedostatak informacija.^{iv}

Već smo rekli ranije da je ključ individualnog nasilja percipirana nepravda, bijes i osveta. Individualni ljudski kontakti su brojni, a policija može djelovati samo prema onim počiniocima koji su poduzeli neke konkretne aktivnosti nasilja ili prijetnje. Kako većinu počinitelja nije moguće kategorizirati kao kriminalce oni nisu u fokusu policijske pažnje, ali znaci mogućeg napada su poznati sredini u kojoj će se napad desiti, samo što ta sredina to ignoriše, minimizira ili negira. Kada bi osobe kojima su prijetnje upućene na vrijeme prijavile policiji događaje policija bi imala dovoljno indicija i zakonskih osnova da razgovara sa širim krugom osoba koji su upućeni u stanje, motive, mogućnosti, namjere i sredstva sa kojim

^{iv} Aforizam

raspoložu osobe koje predstavljaju prijetnju. Vrlo često između incidenta koji služi kao povod i incidenta sa ubilačkim nasiljem prođe i više godina što stvar čini još težom za prevenciju.

U političkom nasilju osobe koje se koriste za ovakve prepade su kako se vidi iz novinskih natpisa bile ili poznate policiji, ali nisu prepoznati kao prijetnje ili uopšte nisu bili poznati policiji. Za prevenciju ovakvih napada je od značaja taktički nivo policijske i obavještajne aktivnosti, odnosno aktivnosti na lokalnom nivou koji je upoznat sa patrolnim rejonima, navikama i problemima ljudi u mikro sredini.

I u jednoj i u drugoj vrsti incidenata dominira bijes i osveta zbog stvarne ili kao takve doživljene lične nepravde ili generalno doživljene političke nepravde i nasilja. Neophodno je da svi ljudi budu svjesni da se mnogi incidenti mogu izbjeći humanim i čovjeku prikladnim postupanjem, kao i preventivnim radom u zajednici. Fokus policije mora biti na situacije koje daju temelj za osnove sumnje da se sprema krivično djelo i tu su dva elementa: a) upućivanje prijetnje i b) mogućnost da se prijetnja realizuje. Samo ako je onaj ko upućuje prijetnju verbalno ili neverbalno, odnosno, svojim ponašanjem pokazuje interes za metu jer je prati, osmatra i testira, a zatim, ako je u stanju zbog znanja i posjedovanja resursa i oružja može da je ugrozi - ozbiljna prijetnja.

Određene manjine, slojevi ili grupe mogu se osjetiti ugrožene takvim incidentima, jer određene glasine o incidentima stvaraju tenzije koje mogu i u samom izražavanju nezadovoljstva da poprime nasilne manifestacije. Naročito to dolazi do izražaja ukoliko odnos lokalne zajednice i policije je dio problema ili lokalna zajednica smatra policiju nedovoljno neutralnom ili naklonjenom jednoj strani. U takvim uslovima i najmanji događaj može pokrenuti val nasilja i nereda. Odnos će biti zakomplikovan dodatno ukoliko policijske snage nisu kulturalno bliske sa lokalnim stanovništvom, odnosno ukoliko se i kroz odnos policije i lokalne zajednice ispoljavaju etničke, kulturne, vjerske ili rasne različitosti koje daju sliku nepravde i nejednakosti.

Podrška policijskih obavještajnih aktivnosti taktičkim borbenim operacijama policije je sljedeća:

- podrška razumjevanju konkretne situacije sa upotrebom oružja;
- prikupljanje obavještajnih informacija, nadzor i prepoznavanje pojava;
- podrška za izgradnju strategijskog odgovora.

Ovi zahtjevi su samo teorijski podijeljeni i klasifikovani, ali se u praksi oni odvijaju simultano i neodvojivi su jedan od drugog. Podrška razumjevanju situacije je potrebna prije svega u onim segmentima kada postoji asimetrija i to je kod kriminala, terorizma ili pobune. Do razumjevanja situacije dolazi se prije svega policijskim metodama i radom. Ukoliko su prijetnje više vojne prikupljanje se vrši vojnim metodama u saradnji sa policijskim agencijama. To uključuje procjenu trenutnih sposobnosti i potrebnih aktivnosti.

Fokus obavještajnog policijskog rada je operativno okruženje, a ako su u operacije uključene i druge agencije i organi, odnosno, ako se podaci prikupljaju iz širih izvora to omogućuje da se ide i dalje od ovog okruženja od interesa. Proces se sastoji od redovnih aktivnosti obavještajnog i drugog osoblja kao i procjene istih što rezultuje policijskim obavještajnim proizvodom. Da bi se procijenilo koliko su policijske snage kompetentne za obavještajni proces treba analizirati sljedeće:

- broj policijskih stanica u određenom području, tehnička oprema kojima raspoložu policijske snage i kompetentnost osoblja;
- odnos stanovništva prema policiji i odnos policije prema lokalnoj zajednici;
- stepen korupcije i profesionalnosti policijskih snaga;
- prisustvo organizovanog kriminala ili organizovanih terorističkih organizacija;
- kvalitet obavještajnog rada i odnosa sa pojedincima i zajednicom;
- kvalitet krivičnog pravosuđa;
- sposobnost policijskog sistema da sprovodi sve vrste istraga, da izvlači iskustva i organizaciono uči;
- stepen poštovanja zakona i najviših etičkih vrijednosti u radu policije.

Neosporno je da je za većinu ovih akata odgovorna lokalna policija ili nacionalni nivo policije, ali u nekim slučajevima je potrebna koordinacija. Za neke terorističke akte potrebna je detaljna priprema i obuka

pa ćemo u tom kontekstu spomenuti i legislativu Evropske unije (EU). Na zvaničnoj web stranici eur-lex.europa.eu/legal pod naslovom EU counter-terrorism policy se kaže da:

- U okviru EU politike protiv terorizma koji je sadržan u Communication from the Commission to the European Parliament and the Council of 20 July 2010 – The EU Counter-Terrorism Policy: main achievements and future challenges [COM(2010) 386 final] evropska unutrašnja sigurnosna strategija je formulirana na osnovama Štokholmskog programa borbe protiv terorizma, a strategija se sastoji od sljedećih mjera u prevenciji, zaštiti, potragama i odgovoru:
- U prevenciji su usklađena unutrašnja zakonodavstva članica sa amandmanima iz 2008. godine naročito u korištenju interneta. European Agreement Model je unaprijeđen u potrebi dijaloga između internet provajdera i policija u spriječavanju korištenja interneta radi svrha terorizma. Evropska Komisija je na ovom planu išla i dalje u pogledu regrutacije za svrhe terorizma, pa je strategija je sastavni dio ovih aktivnosti koju prati akcioni i implementacijski plan.
- U pogledu kontrole granica naglasak je na implementaciji najsavremenijih tehnoloških rješenja uključujući i biometrijske pasoše i sistem viza u Šengenu.
- Potom je stavljen naglasak na zaštitu kritične infrastrukture i transporta kao i na industrijskoj sigurnosti što zahtijeva razvoj sistema certifikacije sigurnosnih rješenja. Posljedično u ovoj oblasti se moraju povesti vrlo ozbiljna istraživanja a koja bi povezala javni i privatni sektor, tehnologiju i sigurnost.
- Standardizacija omogućuje provjeru validnosti rješenja i postupanja.
- Iskustva iz događaja o kojima smo govorili u Evropi u posljednjim godinama doveli su do toga da se ozbiljno razmišlja i o legislativi koja bi obuhvatala metodiku istraživanja prijetnji koje su u fokusu problema kao i metodologiju procjene takvih prijetnji na nivou EU.
- Prije svega, postoji mogućnost osnivanja Evropske obavještajne službe koja bi evropsku sigurnosnu politiku snabdijevala aktuelnim i pouzdanim informacijama i procjenama.
- Uloga Europol-a je takođe od značaja, s tim da su u osnovi cijelog mehanizma sporazumi o koordinaciji u krizama (Crisis Coordination Arrangements - CCA) te sistem brzog obavještanja (European rapid alert system - ARGUS).

3. Zaključak

Neosporno se može zaključiti da će u Evropi, a time i u Bosni i Hercegovini doći do redefinisanja policijske taktike u slučajevima sa aktivnim pucanjem bilo da se radi o pojedinačnim počinocima ili organizovanim politički motivisanim počinocima. U Sjedinjenim Državama su usvojene nove standardne operative procedure zbog vrlo čestih događaja sa zloupotrebom oružja od strane pojedinaca kao i nove preventivne mjere na ranom uočavanju ovakvih osoba.

Ono što je i dalje značajka ovih događaja je da je događaj „nepredvidljiv“ i kao takav iznenađenje i za zajednicu i za policiju koja djeluje sporo, što daje dovoljno vremena da incident dođe u fazu klimaksa sa velikim brojem ubijenih, a koji se najčešće okončava suicidom počinoca. Umjesto organizovanog djelovanja specijalnih snaga favorizuje se dobijanje na vremenu i momentalno djelovanje individualnog policajca ili ad hoc kontaktnog tima u neutralisanju počinoca.

Ova taktika nije moguća u slučajevima terorističkih napada koji imaju cilj masakrirati što više osoba nego se zahtjeva odgovor na najvišem državnom nivou putem specijalnih snaga koji uključuje taktičku borbu na bliskom odstojanju. Ovo treba posmatrati u okviru dugotrajnih strategijskih procjena, priprema i uvježbavanja. U terorističkim incidentima se pokazalo da samo momentalni odgovor specijalnih snaga rezultuje smanjenjem broja ubijenih. U protivnom, statistici ubijenih civila se može samo pridodati broj ubijenih napadača, nakon što bude skršen njihov otpor u objektu.

Evropsko zakonodavstvo pruža okvir za saradnju prije svega u oblasti nadzora nad granicama, u radu Europol-a, u području finansiranja projekata iz oblasti sigurnosti koji treba da razviju metodologiju istraživanja i djelovanja u ovoj oblasti, koji treba da da najnovija tehnološka rješenja u prevenciju i odgovoru, a sve na postojećim osnovama i u dograđivanju pravnih i drugih rješenja kroz uzajamnu saradnju.

Author: Adnan Duraković, PhD, Associate Professor
Institution: Faculty of Law, University of Zenica
E-mail: adnan.durakovic@prf.unze.ba

TACTICAL APPROACH OF POLICE IN CONTROLLING REBELLIONS AND RIOTS IN URBAN AREAS

Abstract

In the routine police activities with gangs, drugs, violence, riots and vandalism, police organization is faced with increased use of firearms, force and resistance, but periodically police meets with terrorism, urban guerilla and armed rebellion marked as the most demanding tasks of all. Political contradictions and conflicts sometimes encouraged by foreign factors lead to the eruption of violence on the street to the level of extreme and that requires the application of appropriate tactics in urban areas. Providing analytical support for this events usually has symptoms of systemic pathology because it is based on the traditional ways of data collection and processing systems which are based on the analysis of organizational creation and research of system engineering methods.

Keywords: urban riots, rebellion, tactics, police